

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Прудіус Ірина Валеріївна

Психологічні особливості політичної активності молоді

спеціальність: 053 — Психологія
освітньо-професійна програма – Психологія

Кваліфікаційна робота

Виконав студентка групи
ПСзм-22
І.В. Прудіус

ВІННИЦЯ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ	
1.1. Міжгалузєва природа понять «молодь» та «політична активність»: огляд наукових підходів.....	6
1.2. Форми та соціально-психологічні складові політичної активності молоді.....	14
РОЗДІЛ 2. ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ПОЛІТИЧНОЮ АКТИВНІСТЮ МОЛОДІ.....	26
2.1. Загальна характеристика психологічних чинників впливу на політичну активність молоді	26
2.2. Мотиви політичної участі української молоді в сучасних умовах.....	33
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	41
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	57
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, що стрімко змінюється, участь молоді в політичному житті набуває дедалі більшого значення. Молоде покоління виступає не лише об'єктом державної політики, а й потенційним суб'єктом її трансформації. Активна громадянська позиція, здатність до політичного мислення та участь у процесах прийняття рішень є важливими показниками демократичного розвитку суспільства.

Політична активність молоді – це складне багаторівневе явище, яке охоплює як зовнішню поведінкову участь (вибори, мітинги, громадські ініціативи), так і внутрішню психологічну готовність до осмислення політичних подій, формування власної позиції та світогляду. У цьому контексті особливу увагу привертає аналіз психологічних чинників, що впливають на рівень політичної залученості, мотиви участі або відсторонення від політики, а також специфіку соціальної взаємодії молодих людей у політичному просторі.

Незважаючи на наявність значного масиву досліджень у сфері політології та соціології, саме психологічний вимір політичної активності молоді часто залишається недостатньо опрацьованим. Вивчення психологічних механізмів формування політичної свідомості, мотиваційної сфери, ціннісних орієнтацій і поведінкових моделей дозволяє глибше зрозуміти закономірності участі молоді у політичному житті.

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю формування активної політичної культури молоді в Україні, що є важливою умовою стабільності демократичних процесів та розвитку громадянського суспільства. Сучасна молодь демонструє як нові форми участі (цифровий активізм, флешмоби, петиції), так і тенденції до політичної апатії що вимагає глибшого аналізу їхніх психологічних передумов.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення психологічних особливостей політичної активності молоді як соціально-демографічної групи, виявлення факторів, що впливають на рівень та характер їхньої участі в політичних

процесах.

Завдання дослідження:

- проаналізувати наукові підходи до трактування понять «молодь» та «політична активність» у міждисциплінарному контексті;
- визначити основні форми та соціально-психологічні складові політичної активності молоді;
- охарактеризувати основні психологічні чинники, що впливають на рівень політичної залученості молодих людей;
- виявити мотиваційні аспекти участі української молоді у політичному житті;
- провести емпіричне дослідження рівня політичної активності студентської молоді та проаналізувати отримані результати.

Об’єкт дослідження – політична активність молоді як соціально-психологічне явище.

Предмет дослідження – психологічні чинники, мотиви та форми політичної активності молоді, зокрема студентської.

Методологічна база дослідження. Методологічну основу роботи становлять наукові положення політичної та соціальної психології, а також концепції мотиваційних процесів, особистісного розвитку та підходи до аналізу громадянської активності. У процесі дослідження передбачалося застосування комплексу методів, серед яких: аналіз фахової літератури та нормативних джерел; психодіагностичні методики для вивчення мотиваційних установок, ціннісних орієнтацій та елементів соціальної ідентичності; соціально-психологічні опитувальники, спрямовані на дослідження участі у політичному житті; контент-аналіз цифрової активності молоді; методи порівняльного аналізу та кореляційної статистики.

Емпірична база дослідження. Емпіричну частину дослідження було проведено на базі ВННІЕ Західноукраїнського національного університету. У вибірку увійшли студенти 1-3 курсів освітнього рівня «Бакалавр» спеціальності «Психологія».

Наукова новизна та практична значущість результатів. Проведене дослідження сприяє глибшому розумінню психологічних чинників, які визначають політичну активність молоді в умовах воєнного стану. Отримані результати дозволяють виявити трансформації у сфері мотивації, потреб та цінностей, які відбуваються під впливом зовнішньої соціальної напруги.

Здобуті дані можуть стати доповненням до сучасної політичної психології, розширити уявлення про участь молоді в суспільно-політичних процесах у кризових обставинах, а також поглибити розуміння того, як екстремальні ситуації впливають на формування громадянської позиції. Окремі результати дослідження можуть бути використані у практиці державного управління, зокрема під час розробки молодіжних програм та стратегій підтримки активної громадянської участі.

Апробація результатів. Отримані результати дослідження були представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції (м. Вінниця, 16-17 жовтня 2025 року) «Актуальні питання розвитку науки, економіки та соціуму в умовах війни та повоєнного відновлення».

Структура роботи обумовлена метою, завданнями, гіпотезою, об'єктом й предметом магістерського дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та містить додатки.

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

1.1. Міжгалузева природа понять «молодь» та «політична активність»: огляд наукових підходів

У контексті новітніх суспільно-політичних змін, викликаних повномасштабною війною, положення Європейської хартії набувають особливої значущості для українських територіальних громад. Військові події сприяли активізації громадянської позиції молоді, мобілізували її психологічні та соціальні ресурси, зумовили підвищення зацікавленості у суспільно-політичних процесах, зокрема у діяльності органів місцевого самоврядування та процесах ухвалення рішень. Молоді люди долучаються до волонтерської діяльності, ініціатив територіальної оборони, громадських кампаній локального масштабу, а також до процесів, що стосуються безпеки та відбудови місцевих спільнот.

Водночас війна актуалізувала низку системних труднощів, пов'язаних з реалізацією політичної участі молоді. Серед них нерівний доступ до механізмів впливу на політичні процеси через внутрішнє переміщення, втрату роботи, ризику для життя та здоров'я; підвищене психоемоційне навантаження, яке знижує готовність до тривалої участі у суспільних трансформаціях; переважання ситуативного реагування над довгостроковим стратегічним плануванням у сфері молодіжної політики; а також наявний розрив між номінальною (формальною) та реальною участю молоді у політичних процесах [12].

З огляду на зазначене, імплементація принципів Європейської хартії у практику функціонування громад в Україні може слугувати ефективним механізмом залучення молоді до політичного життя. Положення Хартії передбачають залучення молодих людей не лише як консультативного ресурсу, а як повноправних учасників управлінських процесів, які мають змогу впливати на прийняття рішень, ініціювати зміни, брати участь у реалізації демократичних

процедур. Подібна модель сприяє формуванню у молоді відчуття власної політичної ефективності, розвитку відповідальності, становленню політичної ідентичності, підвищенню довіри до владних структур, а також зміцненню стійкості місцевої демократії в умовах тривалого соціального напруження.

У такому підході політична активність молоді набуває не лише реактивного, а й проактивного характеру – вона розглядається як внутрішній ресурс особистості, що розкривається у відповідь на виклики часу, але також і в умовах стабільного розвитку. Це має особливу вагу в контексті післявоєнної відбудови, демократизації та модернізації українських громад [23].

У психологічному аспекті молодіжний вік є періодом активного психосоціального розвитку, який позначає перехід від залежності дитинства до автономного й відповідального дорослого життя. Саме в цей час відбувається становлення ідентичності, формування системи цінностей, визначення життєвих цілей та стратегій самореалізації. Молоді люди потребують підтримки з боку соціальних інституцій, громади та держави, яка створює необхідні умови для соціальної адаптації, розвитку громадянської свідомості та формування психологічної зрілості.

Результати сучасних досліджень свідчать, що політична поведінка молоді формується під впливом взаємодії багатьох чинників. До них належать соціально-демографічні характеристики (стать, вік, рівень доходу, стан здоров'я), освітній рівень, емоційна сфера, система політичних поглядів та громадянських переконань. Ці чинники тісно пов'язані із функціонуванням цифрових платформ, які опосередковують доступ до політичної інформації та впливають на форми залучення до політичної діяльності. Емоційні стани, рівень довіри або недовіри до політичних інституцій, авторитетність політичних лідерів та публічних осіб, – усе це впливає на формування політичної свідомості, рівень активності громадян та їхню участь у виборчих процесах [24].

У науковій літературі існує низка підходів до визначення поняття «молодь». Основні з них систематизовано у таблиці 1.1.

Підходи до тлумачення поняття «молодь»

Автор	Дефініція
І. Пеша, Н. Тілікіна	молодь – віковий період переходу від залежності, властивої дитинству, до самостійного та відповідального дорослого життя, певна соціально-демографічна група, яка має вікові обмеження та специфічні соціально-психологічні, соціальні, культурні й інші особливості
В. Лісовський	молодь – це покоління людей, яке перебуває на стадії соціалізації, засвоєння освітніх, професійних, культурних та інших соціальних функцій (ознакою покоління є не лише вік, а й спільність переконань, цілей, переживань і ставлення до життя)
І. Кон	молодь – соціально-демографічна група, яка виділяється на основі вікових характеристик, специфік соціального становища та сукупності соціально-психологічних властивостей, динамічна група, яка відіграє роль не лише в процесах відтворення суспільства, але й у формуванні його нових соціальних рис
М. Головатий	молодь – це відносно велика соціально-демографічна група, яка виокремлюється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення, соціально-психологічних якостей, які визначаються суспільним устроєм, культурою, закономірностями соціалізації і виховання у даному суспільстві
Т. Краснопольська	молодь – найбільш мобільна частина суспільства, для якої характерні швидкі темпи професійного зростання і побудови службової кар'єри
Ю. Сабій	молодь – суспільно-історичний і соціокультурний феномен, велика біосоціальна група, що має значну міру суб'єктності і потенціал розвитку, можливість реалізації яких залежить від типу політичної системи, різновидів політичного режиму, а також рівня розвитку громадянського суспільства
О. Ціхоцька	молодь – соціально-демографічна група населення, що має певні вікові обмеження (14 до 35 років, відповідно до українського законодавства) і характеризується специфічними потребами, цінностями та соціальною активністю
Академічний тлумачний словник української мови	молодь – молоде, підрастаюче покоління, соціально-демографічна група, обмежена віковими рамками від 14 до 35 років (відповідно до українського законодавства), яка характеризується специфічними потребами, цінностями та соціальною активністю, найбільш мобільна частина суспільства, яка має значний потенціал для розвитку інновацій, економіки та соціального життя
ЗУ «Про основні засади молодіжної політики»	молодь – це молоді особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах

Складено автором за даними [1; 13; 16; 25; 31; 34; 38]

О. Ціхоцька та Л. Лозинська, аналізуючи процес формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді, підкреслюють специфічні потреби й ознаки,

притаманні цій соціальній категорії. Науковці окреслюють молодь як:

- соціально-демографічну групу, що перебуває у фазі становлення соціальної зрілості, адаптації до дорослого життя та підготовки до участі у суспільних трансформаціях, і яка постійно поповнює ряди політично та економічно активного населення;
- особливу вікову категорію, наділену специфічними соціальними статусами, ролями та обмежену часовими рамками;
- групу населення, що виділяється сукупністю вікових параметрів і певним соціальним становищем;
- диференційовану спільноту, яка поєднує ознаки соціальної групи й має характерні соціально-психологічні, культурні та поведінкові риси, перебуває в активному процесі соціалізації та здатна ініціювати нові соціальні й культурні процеси;
- важливу соціальну силу, яка, завдяки своєму суспільному становищу, відображає провідні тенденції розвитку сучасного суспільства [2].

Узагальнюючи ці підходи, можна зробити висновок, що поняття «молодь» найчастіше розглядається як соціально-демографічна категорія з характерними віковими, соціальними та психологічними особливостями. У психологічному контексті молодь – це група, що перебуває на етапі формування особистісної та громадянської ідентичності, становлення світогляду, розвитку рефлексивного мислення та готовності до прийняття соціально значущих рішень. Цей період життя відзначається високим рівнем динаміки, відкритістю до змін, схильністю до інновацій і прагненням до участі у політичних та громадянських процесах.

Особливу активність молоді в політичному просторі можна спостерігати в умовах повномасштабної війни в Україні. Саме ця соціальна група масово долучається до волонтерських ініціатив, підрозділів територіальної оборони, інформаційного протистояння, а також до громадянських кампаній і процесів ухвалення рішень на місцевому рівні. Така активність є свідченням не лише підвищеної громадянської свідомості, а й демонстрацією психологічної зрілості, внутрішньої мотивації до змін і готовності брати на себе відповідальність за

суспільний розвиток. У цьому контексті молодь виступає рушійною силою демократичних перетворень, чинником консолідації суспільства та учасником політичної модернізації держави.

У законодавчому полі України поняття «молодь» закріплено в Законі України «Про основні засади молодіжної політики» (табл. 1.1), де зазначено вікові межі та принципи молодіжної політики.

І. Пеша та Н. Тілікіна у своїх дослідженнях здійснили порівняльно-правовий аналіз європейських підходів до правового визначення категорії «молодь» (див. Додаток А). Вони зазначають, що у більшості європейських держав відсутнє чітке юридичне визначення поняття «молодь». Натомість використовуються більш широкі терміни – «молоде населення» або «молоді люди», що охоплюють як підліткову групу, так і молодих дорослих. У деяких країнах, хоча молодіжна політика не є формалізованою, існують закони, які регулюють «роботу з молоддю» або «молодіжну діяльність». Крім того, у кожній державі визначаються свої вікові межі для категорії «молодь». Переважно у країнах Європи до неї відносять осіб віком від 15 до 25 (іноді – до 24) років. У тих державах, де молодіжна політика закріплена на законодавчому рівні, використовуються терміни «молодь» або «молоді люди» [3].

У міжнародній статистичній практиці, запропонованій Організацією Об'єднаних Націй, категорія «молодь» охоплює осіб віком від 15 до 24 років. Саме така класифікація фігурує у багатьох резолюціях Генеральної Асамблеї ООН, присвячених питанням молодіжної політики та розвитку.

Отже, віковий інтервал 15-24 роки застосовується як уніфікований міжнародний стандарт, що забезпечує порівнянність статистичних даних між країнами та слугує основою для розробки глобальних стратегічних документів у сфері молодіжної політики.

Деякі інституції ООН, зокрема ЮНІСЕФ та Всесвітня організація охорони здоров'я, використовують розширену вікову градацію молоді, яка візуально представлена на рисунку 1.1.

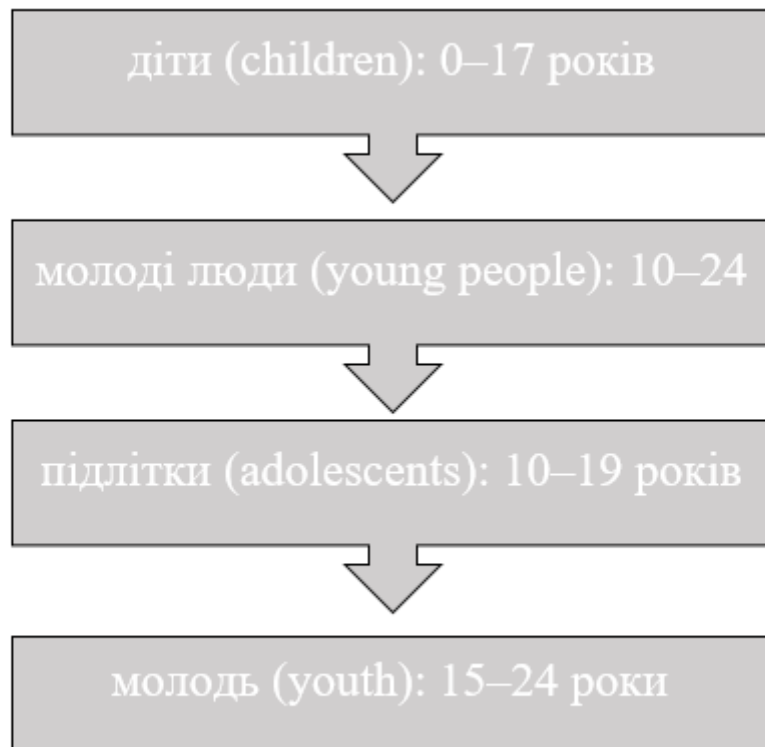

Рис. 1.1. Розширена класифікація ООН вікових категорій молоді
Складено автором за даними [2; 4; 9]

Вивчення різноманітних підходів до змістового наповнення поняття «молодь» дозволяє стверджувати, що ця категорія є багатозначною, а її тлумачення варіюється залежно від соціального, демографічного та культурного контекстів. У різні історичні періоди та на сучасному етапі формуються різні концепції, що розглядають молодь крізь призму вікових характеристик, соціальних ролей та особливостей її становища у суспільстві [9].

Наявність термінологічних розбіжностей у визначенні основних понять, що описують залученість особистості до політичного життя, зумовлює необхідність чіткого визначення місця молоді в системі політичної активності. Аналіз наукових джерел засвідчує, що поняття «політична участь» і «політична активність» не мають єдиного універсального визначення, що ускладнює їхнє використання в дослідницькій площині. Значна частина дефініцій є змістовно розмитую або надто загальною, що створює труднощі у практичному

вимірюванні цього феномену.

Такий термінологічний плюралізм свідчить про поступову зміну акцентів – від вузьких, інституційно орієнтованих трактувань до більш комплексного бачення політичної активності як інтегрованого феномену. У сучасній політичній науці, соціології та психології поряд із терміном «політична участь» активно використовуються такі поняття, як «політична поведінка», «включення у політичний процес», «політична діяльність» тощо. Це, у свою чергу, підкреслює багатовимірність та комплексність досліджуваного явища.

У колективній монографії «Молодіжна політика в Україні: становлення, виклики та перспективи розвитку» (2025 р.) підкреслюється важливість залучення молоді до процесів прийняття рішень. Автори зазначають: «Активна участь молодих людей у формуванні та реалізації молодіжної політики на локальному і національному рівнях є важливою передумовою побудови демократичного, солідарного та стабільного суспільства. Молодіжна участь передбачає надання молоді можливості впливати на рішення, що стосуються їхнього життя, як безпосередньо, так і через особисту активність» [13].

Згідно з положеннями Переглянутої Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті, участь (participation) трактується як гарантоване право молодої людини долучатися до процесів ухвалення рішень за умови наявності необхідних умов – ресурсів, простору для дій і підтримки. Участь також включає активну діяльність у межах заходів та ініціатив, спрямованих на покращення якості суспільного життя. Окрім права впливати, молодь також несе відповідальність за результати власної участі, що має безпосередній вплив на її життєві обставини [16].

Беручи до уваги специфіку теми дослідження, важливо звернути увагу на багатозначність і варіативність трактування поняття «політична активність» у науковій літературі. Різні підходи до його визначення відображають міждисциплінарний характер цього феномену, який перебуває на перетині політології, соціології та психології. У зв'язку з цим у таблиці 1.2 узагальнено та систематизовано найпоширеніші наукові підходи до розуміння цього поняття,

що дозволяє структурувати теоретичну базу для подальшого аналізу.

Таблиця 1.2.

Наукові визначення поняття «політична активність»

Автор	Дефініція
Д. Ольшанський	Політична активність (в загальному значенні) – це діяльність політичних груп або індивідів, пов’язана з наміром розвитку або зміни політичного чи соціально-економічного ладу та відповідних соціально-політичних інститутів. Політична активність (у вузькому сенсі) – сукупність проявів життєдіяльності людини, в яких відбиваються його прагнення брати активну участь у політиці, захищати свої права та інтереси.
Н. Дембіцька	Політична активність (в загальному значенні) – функціональний прояв особистості в політичній діяльності, котра впорядковується самим суб’єктом, певна спрямованість політичної діяльності – на вдосконалення або зміну соціально-економічного й політичного устрою, політичних інститутів. Політична активність (у вузькому сенсі) – це сукупність тих форм життєдіяльності окремої особи, в яких виявляються її прагнення брати активну участь у політичних процесах, обстоювати свої політичні права та інтереси.
С. Роцин	Політична активність – прояв інтересу до політичного життя суспільства або ж участь у ньому в тих чи інших формах. Він зазначає, що головною умовою прояву і в першому, і в другому випадках є відповідна потреба особистості.
І. М. Білоус	Політична активність – це складне багатокomпонентне психічне утворення, яке базується на потребах, інтересах особистості, реалізується в системі цільових настанов, ціннісних орієнтацій та ставлень, що існують як внутрішня готовність до дії та регулюють індивідуальну поведінку.
Л. Кіяшко	Політична активність – це інтенсивність участі суб’єкта в політичному процесі загалом, а також у межах окремих форм політичної діяльності, що може розглядатися як дворівнева: перший рівень – орієнтаційно-ціннісний (внутрішній), який є підґрунтям другого – поведінкового (зовнішнього) рівня.

Складено автором за даними [5; 10; 12; 15; 30; 31]

Цілком обґрунтованою видається думка Л. Кіяшко, яка вказує на те, що джерела політичної активності особистості лежать у площині її глибинних психологічних структур. Йдеться, насамперед, про мотиваційно-ціннісну сферу – сукупність потреб, мотивів, переконань, настанов, інтересів та ціннісних орієнтацій, які визначають загальний вектор соціальної поведінки людини. На цьому рівні політична активність ще не завжди набуває формальної участі в політичних подіях чи інституційних процесах. Йдеться скоріше про психологічне залучення до політичного простору, глибоку особистісну реакцію

на суспільно значущі події, переживання соціально-політичної ситуації, потребу в самовизначенні щодо важливих суспільних викликів.

Саме на цьому, внутрішньому рівні, формується своєрідна установка на політичну дію – потенціал до активності, що з часом може реалізуватися у зовнішніх формах участі: від комунікації й висловлення громадянської позиції до організованої політичної поведінки [27].

Узагальнюючи зазначене, політичну активність варто розглядати як ступінь і характер залучення особистості до політичного життя суспільства, включаючи як систематичну участь у різних формах політичної діяльності, так і епізодичне або латентне виявлення громадянської позиції.

1.2. Форми та соціально-психологічні складові політичної активності молоді

Ідентифікація соціально-психологічних компонентів політичної активності, таких як когнітивний, комунікативний та поведінковий, передбачає виконання низки важливих завдань. Серед основних – зацікавлення молоді суспільно-політичними питаннями та створення умов для її підготовки до результативної участі у відповідних процесах.

У подальшому розгляді різноманіття форм політичної участі дозволить молодим людям краще орієнтуватися у способах реалізації власної громадянської позиції. Водночас це відкриває можливість для освітян, менторів та інших дорослих, які працюють із молоддю, надавати їй підтримку у формуванні практичних умінь та навичок, необхідних для конструктивної участі у демократичному житті суспільства.

Психологічну інтерпретацію структури політичної участі молоді узагальнено у вигляді структурно-функціональної моделі, поданої на рисунку 1.2.

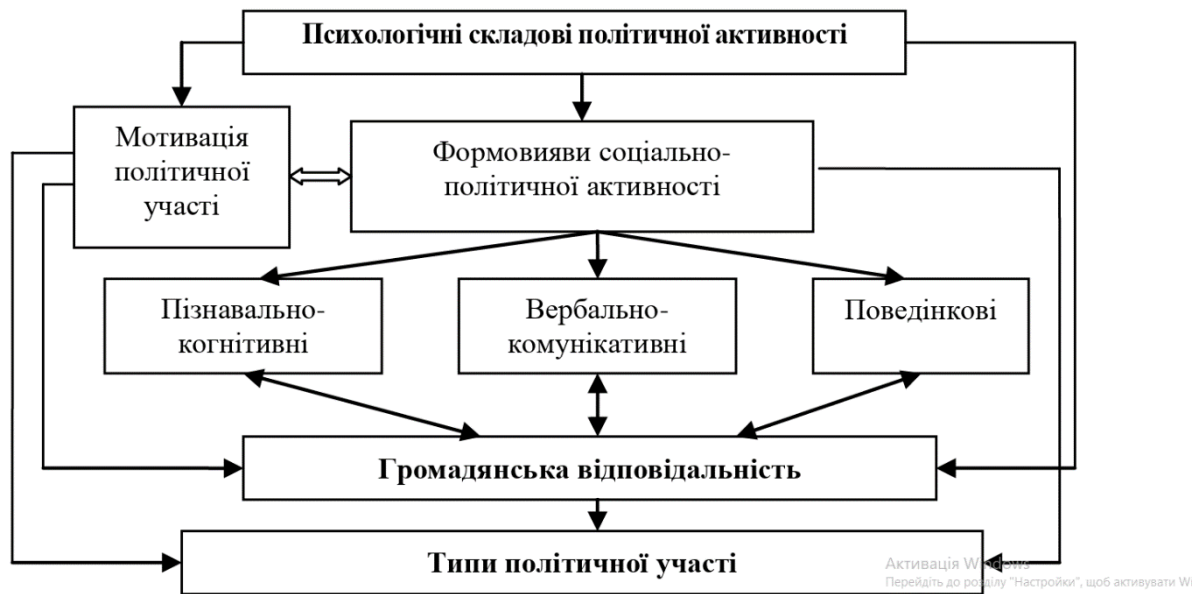

Рис. 1.2. Структурно-функціональна модель політичної участі молоді
Складено автором за даними [40]

Політична участь є багатокомпонентним та складним феноменом суспільного буття, який виявляється у різних формах залежно від взаємодії зовнішніх обставин та внутрішніх особистісних факторів. На характер і ступінь активності в політичній сфері впливають такі чинники, як тип державного устрою, історично сформовані моделі громадянської поведінки, соціокультурний контекст, просторово-територіальні умови, рівень розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури, законодавчі регламенти участі, загальна освіченість населення, а також панівна політична культура.

У межах сучасного підходу політичної психології особливий акцент робиться на психологічному аспекті політичної активності. Саме внутрішні чинники, потреби особистості, її настанови, переконання, цінності, політичні мотиви, рівень ідентифікації з суспільством або державою, формують готовність до впливу на політичні процеси. Така активність, як правило, виникає на перетині індивідуальної мотивації та наявних соціальних умов. Це поєднання визначає не лише інтенсивність, а й специфіку залучення, від участі у виборах до форм неформальної, а також цифрової (онлайн) громадянської активності.

У дослідженнях політичної поведінки підкреслюється, що мотивація до участі в політичному житті виникає у випадках, коли індивід відчуває зв'язок між

власними потребами та можливістю впливати на соціально-політичне середовище. За умов, коли соціальна ситуація забезпечує простір для самореалізації, соціального визнання, автономії та відчуття справедливості, зростає ймовірність політичної активності. Натомість, у випадках, коли виникає фрустрація потреб, недовіра до владних інституцій, відчуття безсилля або відсутність діалогу з боку держави, індивід може дистанціюватися від політичного життя, що знижує рівень суб'єктивної ефективності громадянської участі.

Отже, політична активність не є лише відображенням функціонування інституцій або результатом дії політичної системи, передусім це психологічне явище. Воно базується на внутрішній мотивації, ціннісних орієнтирах, потребі у самореалізації та усвідомленні власної суб'єктності. Саме психологічні чинники визначають, чи стане людина активним учасником політичних процесів і в якій формі відбуватиметься її залучення до громадянського життя.

Як зазначає Л. Кіяшко, основою політичної поведінки виступає рівень сформованості політичної свідомості, яка розвивається під впливом систематичного навчання та виховання. Політична свідомість, у свою чергу, включає знання про політичні процеси, уявлення про норми, цінності, ідеали, а також очікування та запити громадян. Вона є результатом дії соціально-політичного контексту, який нерідко формується стихійно та характеризується суперечливістю [36].

З огляду на психологічний вимір, політичну активність можна визначити як інтегративне утворення, що включає когнітивні, емоційні, мотиваційні та поведінкові компоненти. У межах політичної психології її структура умовно поділяється на чотири основні елементи, які візуалізовано на рисунку 1.3.

Аналіз змісту основних компонентів політичної активності, когнітивного, емоційного, мотиваційного та поведінкового (рис. 1.3), дозволяє трактувати політичну активність молоді як цілісне психосоціальне утворення, що виражає не лише готовність, а й здатність молодої людини бути залученою до політичного життя суспільства.

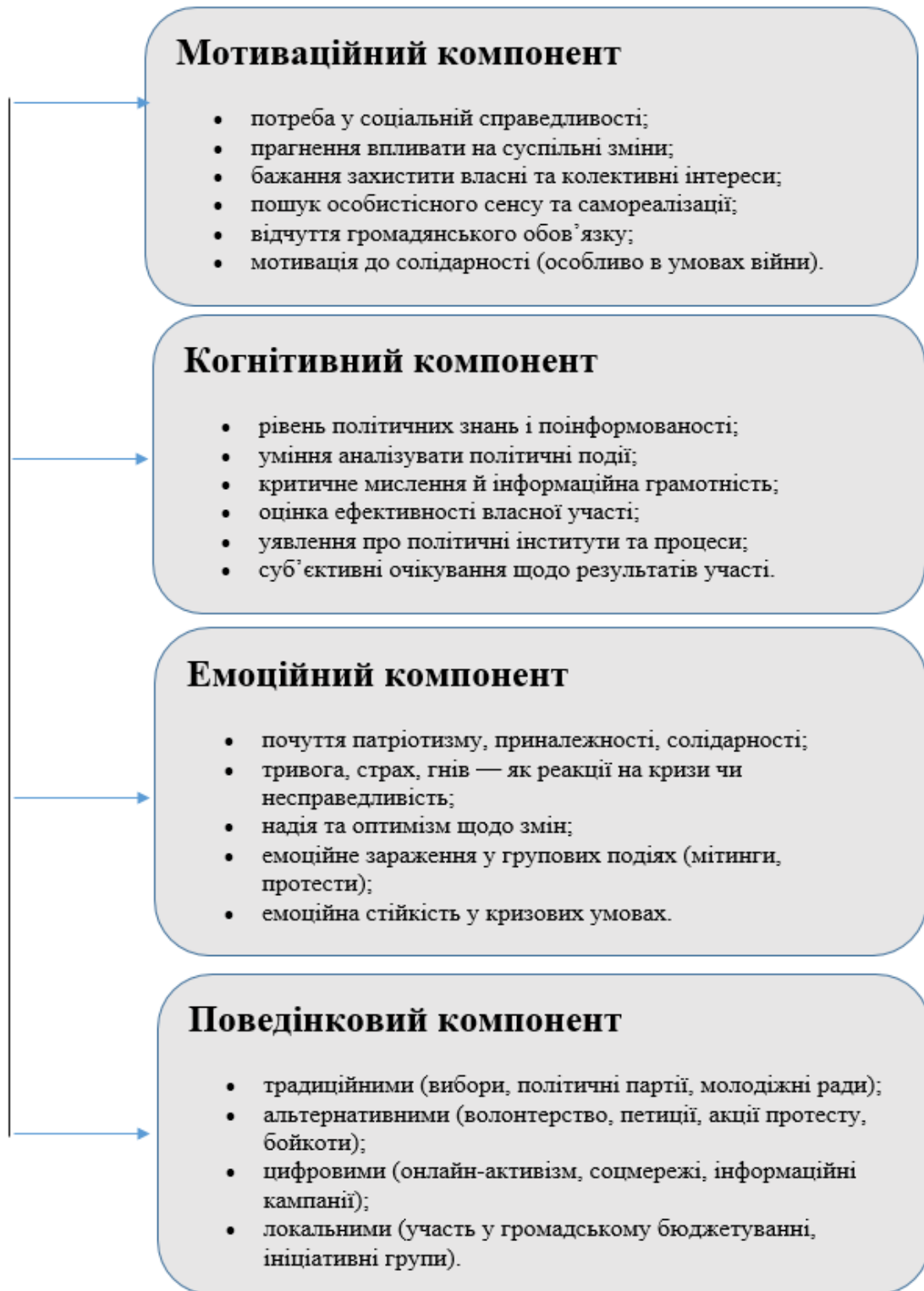

Рис. 1.3. Психологічна модель політичної активності молоді

Складено автором за даними [17; 19; 41]

У своїй основі політична активність молоді базується на сукупності внутрішніх психологічних чинників. Серед них мотивація до суспільних

трансформацій, сформовані ціннісні орієнтації, рівень критичного мислення, емоційне ставлення до політичної дійсності, а також усвідомлення себе як суб'єкта, здатного впливати на навколишній соціально-політичний простір. Разом з тим, формування та реалізація політичної активності завжди відбувається у взаємодії з конкретними соціальними умовами, в яких молодь проживає і соціалізується. Інтенсивність залучення, як і форма вияву політичної поведінки, значною мірою визначається рівнем психологічної зрілості, наявними ідентифікаційними стратегіями, емоційним досвідом та потребами особистості.

Розмаїття існуючих форм політичної участі відкриває перед молоддю широкий спектр можливостей для реалізації себе як активного члена суспільства. З огляду на це, в межах нашого дослідження доцільним є зосередження уваги на типології форм політичної активності молодого покоління.

Як зазначає Л. Кіяшко, попри багатство проявів політичної участі, ці форми відрізняються насамперед за масштабністю та сферами соціального функціонування. Політична активність може бути орієнтована як на вирішення питань загальнонаціонального рівня, так і на локальні ініціативи, що мають значення для конкретної громади, виробничого колективу чи об'єднання громадян. Участь може відбуватися як у безпосередній формі, через особисті дії, так і опосередковано, шляхом залучення до діяльності політичних партій, громадських організацій, студентських об'єднань тощо.

На вибір конкретних форм політичної участі впливають як індивідуальні особливості (вік, стать, рівень освіти, професійна зайнятість, релігійна чи етнічна належність), так і загальні умови політичного середовища, включаючи наявні механізми реалізації громадянських прав, рівень відкритості влади та специфіку політичного режиму. Не менш важливою є й поточна соціально-політична ситуація, яка може активізувати або, навпаки, пригнічувати прояви політичної участі [15].

У своєму монографічному дослідженні Л. Кіяшко запропонував розгорнуту типологію політичної участі, в якій систематизував існуючі підходи та концепції. Узагальнена схема, що структурує політичну активність за

критеріями типів, форм і видів, представлена на рисунку 1.4.

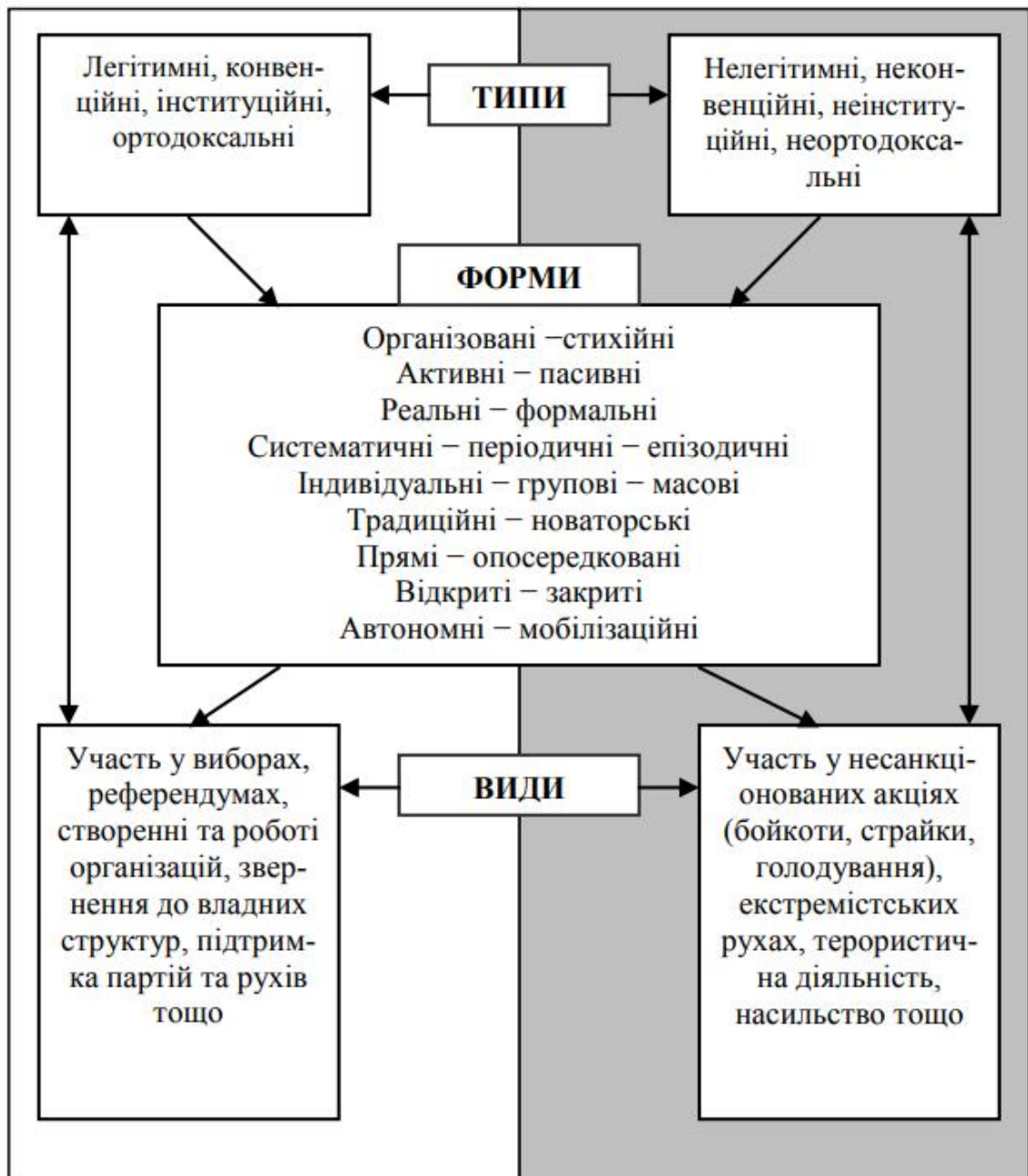

Рис. 1.4. Типологізація політичної участі молоді (за Л. Кіяшко)

Складено автором за даними [21; 39]

У сучасній політичній науці існує низка підходів до класифікації політичної активності, що передбачають її диференціацію за різними критеріями. Форма прояву політичної участі або політичної поведінки значною мірою залежить від характеру взаємодії індивіда з політичною системою, рівня її інституціоналізації, а також суспільно-культурного контексту.

У межах даного дослідження ми спираємося на класифікацію, яка передбачає поділ політичної участі на традиційну (конвенційну) (conventional participation) та нетрадиційну (неконвенційну) (unconventional participation) форми. Традиційна політична участь передбачає залучення громадян до інституційно закріплених каналів політичної комунікації, що визнаються легітимними у межах чинної політичної системи. Це, зокрема, участь у виборах, діяльність у політичних партіях, подання петицій, участь у громадських слуханнях тощо.

Нетрадиційна політична участь, навпаки, пов'язана з менш усталеними формами поведінки, які часто носять опозиційний або протестний характер і не завжди відповідають очікуванням політичних інститутів. До таких форм належать демонстрації, страйки, бойкоти, флешмоби, цифровий активізм тощо.

І. Пеша та Н. Тілікіна у своїх дослідженнях пропонують деталізувати традиційні форми участі молоді, виокремлюючи їх за рівнем інституціоналізації, типом впливу та характером взаємодії з органами влади. Вони виділяють три основні категорії:

1. Інституційна участь – передбачає діяльність молоді в межах формальних організаційних структур (молодіжні ради, органи студентського самоврядування, дорадчі органи при органах влади).

2. Громадська участь через організації – включає участь у громадських ініціативах, неурядових об'єднаннях, молодіжних рухах, що діють на місцевому або національному рівні.

3. Пряма взаємодія з органами влади – реалізується через особисте спілкування, звернення, діалогові формати, участь у відкритих засіданнях, слуханнях та консультаціях [16].

Основні форми участі молоді у політичному та громадському житті, які забезпечують не лише можливість впливати на процеси ухвалення управлінських рішень, а й сприяють формуванню активної громадянської позиції, розвитку демократичної культури, лідерських якостей і відповідальності за долю суспільства, систематизовано та узагальнено у таблиці 1.3.

Форми участі молоді у суспільно-політичному житті (за І. Пешею)

Категорія	Організація діяльності	Форми молодіжної участі
Інституційна участь	Форми молодіжної участі інтегровані в державну систему управління та офіційно визнані	- вибори та референдуми – молодь бере участь як виборці або кандидати; - молодіжні ради та парламенти – консультативно-дорадчі органи при органах влади; - студентське/шкільне самоврядування – виборні органи в університетах і школах; - громадські слухання – офіційний механізм висловлення думки перед ухваленням рішень
Громадська участь через організації	Передбачає діяльність у межах громадських структур	- молодіжні громадські організації (МГО) – об'єднання для захисту прав молоді та реалізації ініціатив; - політичні молодіжні організації – молодіжні крила політичних партій; - волонтерська діяльність – участь у соціальних і благодійних проектах
Пряма взаємодія з владою	Форми молодіжної участі, що передбачають безпосередній діалог молоді з представниками влади	- консультативні зустрічі з владою – форуми, конференції, круглі столи; - звернення, петиції, запити – офіційні документи з пропозиціями чи вимогами; - участь у розробці політик – включення молоді до робочих груп

Складено автором за даними [24; 33; 14]

Серед найбільш поширених форм участі молоді в суспільно-політичному житті європейських країн виокремлюють різноманітні види активності, що охоплюють як індивідуальні ініціативи, так і участь у колективних структурах.

Зокрема, це:

- волонтерська діяльність у межах громадських ініціатив;
- участь у неформальній освіті, що реалізується поза межами формальної системи навчання;
- навчання за принципом «рівний – рівному», де молоді люди самі стають фасилітаторами для своїх однолітків;
- залучення до роботи молодіжних громадських організацій, клубів, об'єднань;
- участь у дорадчих органах молоді – молодіжних радах, парламентах, форумах, комітетах;

- діяльність у межах моделей спільного управління (наприклад, у структурах Ради Європи, таких як Директорат молоді та спорту);
- участь у консультаційних процесах із представниками влади;
- включення у реалізацію проєктів і заходів – як організованих, так і спонтанних;
- залучення до громадських кампаній;
- членство в політичних партіях, молодіжних спілках, професійних або тематичних групах;
- участь у виборах як через голосування, так і шляхом висунання кандидатур [17].

На нашу думку, концептуально виваженою є класифікація політичної активності, запропонована Л. Кіяшком. Учений розробив систему, що дозволяє структурувати форми залучення особистості до політичного життя за рівнями, беручи до уваги сферу прояву та ступінь інтенсивності участі.

Перший рівень – політично-апатичний – характеризується відсутністю інтересу до політики, байдуже або відсторонене ставлення до суспільно-політичних процесів.

Другий рівень, ситуативно-споглядальний (когнітивна складова), ситуативно-діалогічний (комунікативна складова), побутово-підтримувальний (поведінково-вольова складова), відображає початкові форми залучення, зазвичай пасивного або опосередкованого характеру.

Третій рівень, пошуково-інформативний, дискусійно-регулятивний, нормативно-організаційний, охоплює активну участь у політичному дискурсі, інформованість, участь в обговореннях, залучення до організаційних структур.

Четвертий рівень, творчо-аналітичний, переконувально-впливовий, лідерсько-активізуючий, передбачає максимальний рівень залученості, критичне осмислення політичних процесів, ініціювання змін, лідерство у громадських та політичних ініціативах.

Варто зазначити, що запропоновані рівні політичної активності співвідносяться із мотиваційною структурою особистості. Відповідно до цього,

політична участь може ґрунтуватися на таких мотиваційних установках:

- нігілістично-відторгуючій,
- індивідуально-егоїстичній,
- раціонально-прагматичній,
- соціально-альтруїстичній.

Ці рівні також узгоджуються з градацією громадянської відповідальності: безвідповідальний рівень; ситуативно-вибірковий; статусно-прагматичний; усвідомлено-вчинковий.

Узагальнена інтегрована модель політичної активності молоді за Л. Кіяшкою представлена на рисунку 1.5.

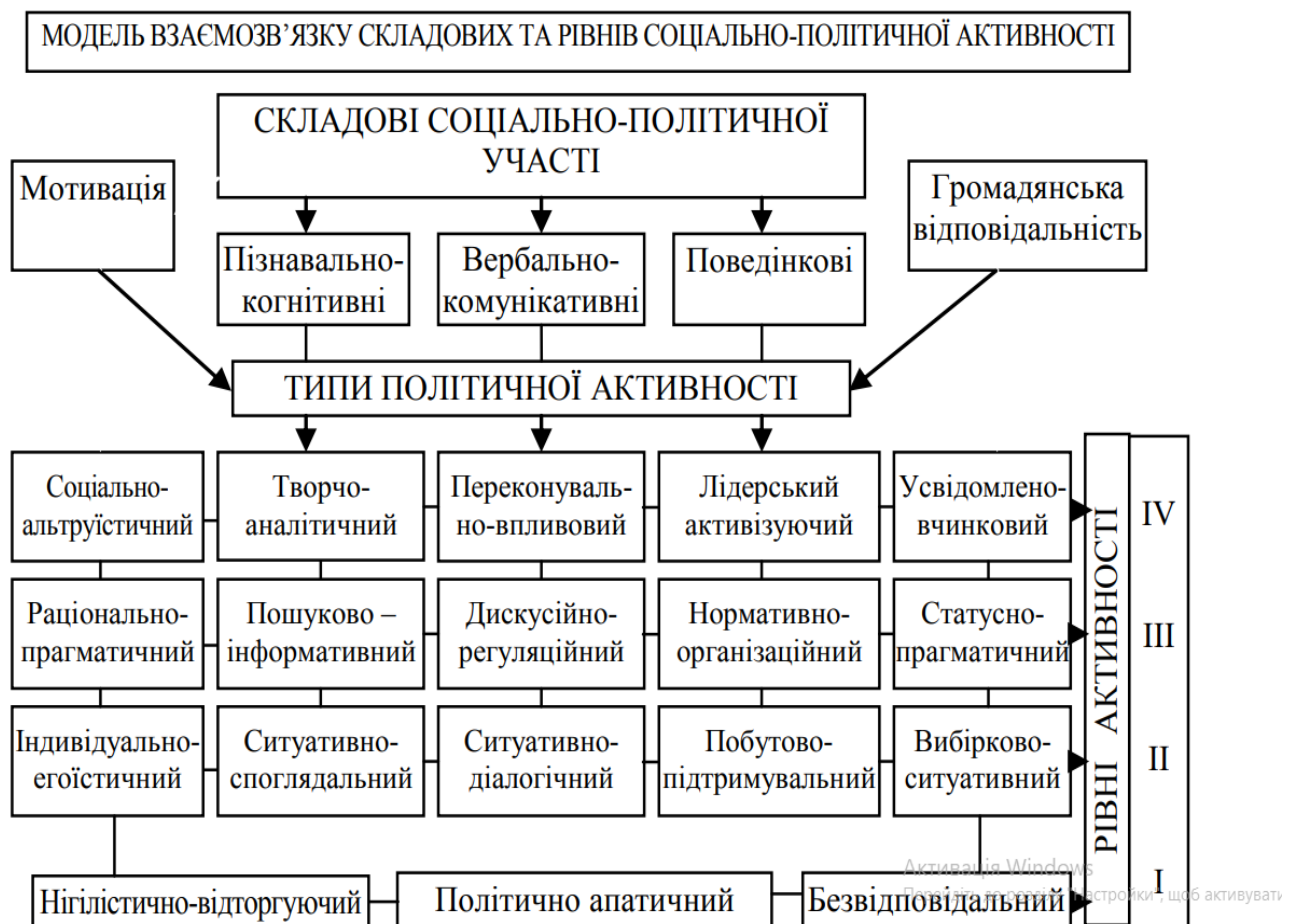

Рис. 1.5. Модель взаємозв'язку складових та рівнів соціально-політичної активності (за Л. Кіяшкою)

Складено автором за даними [31; 33]

У межах нашого дослідження доцільно акцентувати увагу й на

нетрадиційних (неконвенційних) формах політичної участі молоді, тобто тих формах, які є альтернативними до класичних механізмів залучення у політичне життя. Ці способи участі зазвичай мають інноваційний, неформальний або ситуативний характер і нерідко виникають у відповідь на суспільні запити або як реакція на недостатню ефективність інституційних каналів впливу (вибори, членство у формалізованих структурах тощо).

Сучасні прояви неконвенційної участі охоплюють такі види активності, як:

- електронні петиції, онлайн-опитування, участь у цифровому голосуванні;
- організація флешмобів, публічних акцій, мирних протестів;
- активність у соціальних мережах як засіб впливу на громадську думку та мобілізації спільнот;
- мистецькі та креативні форми залучення: стріт-арт, перформанси, соціальне мистецтво;
- участь у хакатонах, молодіжних форумах, дебатних клубах;
- створення груп підтримки, ініціатив з бойкотування певних продуктів чи послуг;
- використання цифрових платформ для збору інформації, висловлення позиції або стимулювання змін на локальному та національному рівнях.

Такі форми громадянської активності забезпечують молоді ширший спектр можливостей для соціального впливу, дозволяючи швидше реагувати на суспільні виклики та залучатися до прийняття рішень через альтернативні канали комунікації.

Популярність нетрадиційних форматів серед молоді пояснюється низкою психологічних особливостей цього вікового періоду, зокрема:

- прагненням до самовираження та пошуку ідентичності;
- високою мотивацією до суспільних трансформацій;
- сформованими цифровими навичками та природною орієнтацією на онлайн-комунікацію;
- потребою в підтримці з боку однолітків та приналежності до активної спільноти;

– недовірою до традиційних політичних інститутів, що часто сприймаються як малоефективні або закриті для впливу;

– орієнтацією на швидкий результат, що більш властива молодому віку, саме нетрадиційні форми часто дають змогу оперативно побачити вплив власної активності, на відміну від тривалих ієрархічних процедур в офіційних структурах.

Таким чином, альтернативні способи участі не лише враховують психологічні потреби та мотивації молоді, але й створюють доступне, емоційно значуще середовище для реалізації політичної суб'єктності та формування громадянської ідентичності.

РОЗДІЛ 2

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ПОЛІТИЧНОЮ АКТИВНІСТЮ МОЛОДІ

2.1. Загальна характеристика психологічних чинників впливу на політичну активність молоді

На політичну участь молоді впливають численні особистісні, соціокультурні та емоційні фактори, які визначають як рівень її залученості до публічного життя, так і ступінь громадянської відповідальності. У рамках нашого аналізу було виокремлено три базові виміри, що формують політичну активність молодого покоління:

1) політична участь, що охоплює як інституційні, так і мережеві форми політичної активності та цифрової мобілізації;

2) політичні емоції та почуття, які впливають на довіру, відчуття політичної ефективності та емоційне реагування на політичні події;

3) громадянська свідомість, що включає рівень обізнаності, громадянської культури та освітньо-пізнавальних чинників, які стимулюють або стримують участь молоді в суспільному житті.

Політична активність молоді формується також під впливом низки індивідуальних характеристик та соціокультурних умов. До соціально-демографічних параметрів, що впливають на характер політичної участі, належать стать, вік та рівень доходу. Дослідження свідчать, що чоловіки частіше демонструють залучення до традиційних форм політичної діяльності, що частково зумовлено історичними структурними обмеженнями, які впливали на політичні можливості жінок. Крім того, виявлено тенденцію до нижчого рівня політичної активності серед молоді порівняно зі старшими віковими категоріями.

Важливим чинником виступає стан здоров'я: молоді люди з вищим рівнем фізичного благополуччя частіше беруть участь у виборах, тоді як особи, які

мають проблеми зі здоров'ям, схильні до використання альтернативних форм політичного впливу.

Помітну роль відіграють і політичні установки, що формують соціальні уявлення та впливають на мотивацію до участі. Підтримка демократичних цінностей, позитивне ставлення до гендерної рівності та довіра до інституцій підсилюють готовність молоді долучатися до виборчих і громадських процесів. Значний вплив мають і лідери громадської думки, зокрема у соціальних мережах, де молодь отримує оперативну політичну інформацію.

Політична активність сприяє розвитку лідерських та організаційних умінь. Зокрема, протестна діяльність, як форма громадянського активізму, виступає не лише способом висловлення невдоволення, але й важливим механізмом формування політичної ідентичності. Такі форми участі нерідко стають середовищем для засвоєння практичних навичок самоорганізації, аргументації, координації та захисту соціальних прав, особливо серед молоді, що перебуває у вразливому або нестабільному становищі. У цьому контексті політична активність поєднує у собі емоційні, організаційні та правові аспекти, доповнюючи сучасне уявлення про механізми громадянської участі.

Особливу увагу слід приділити політичній мобільності через соціальні мережі, що постає складним і суперечливим процесом. Попри те, що цифрові платформи забезпечують можливість висловлення політичної позиції, обговорення подій та впливу на громадську думку, їхній внесок у збільшення реєстрації виборців або участь у виборчих процесах є обмеженим. Водночас соціальні мережі розширюють доступ до політичної інформації, сприяють формуванню довіри до певних політичних акторів і впливають на сприйняття легітимності інституцій. Разом із тим, участь у цифровому просторі може ускладнюватися почуттям недостатнього визнання або обмеженістю можливостей, що зменшує її довготривалий вплив на реальну політичну активність.

Важливу роль у мобілізації молоді відіграють політичні емоції. Емпатія сприяє появі солідарності та готовності підтримувати соціальні зміни. Обурення,

що виникає у відповідь на несправедливість, стимулює колективні дії та протестну активність. Рівень довіри до інституцій та відчуття політичної ефективності є основними психологічними чинниками, які визначають, чи долучатиметься молодь до громадянських процесів. Недостатній рівень політичної освіченості, а також ситуації, що супроводжуються корупцією або високим рівнем невизначеності, знижують суб'єктивне відчуття ефективності й, відповідно, бажання діяти.

Показово, що позитивні орієнтації щодо майбутнього, як і підтримка політичних лідерів, які ефективно комунікують із молоддю через соціальні мережі, підсилюють політичну впевненість і здатність молоді брати участь у суспільних змінах.

В умовах триваючих воєнних дій цифрові мережі стали одним з основних каналів висловлення політичних емоцій і формування колективної думки. Прагнення до визнання, пошуку спільноти та самореалізації сприяє формуванню політичної ідентичності молоді, а соціальні трансформації та сучасні виклики нерідко стають платформою для масових демонстрацій та активістських ініціатив.

У процесі анкетування студентської молоді щодо проявів політичних емоцій та участі в суспільно-політичному житті було сформульовано низку узагальнених спостережень.

Зокрема, виявлено, що низький рівень довіри до державних інституцій та занепокоєння з приводу корупції є одним із головних чинників, які перешкоджають участі молоді у виборах. Натомість спостереження за діяльністю політичних лідерів позитивно впливає на відчуття внутрішньої політичної ефективності, стимулюючи зацікавленість у політичних процесах.

Опитування також засвідчило, що студенти з оптимістичною орієнтацією на майбутнє держави частіше демонструють вищий рівень довіри до органів влади. Крім того, учасники дослідження проявляли емпатію до складнощів, з якими стикаються їхні однолітки, що слугувало мотивацією до участі у змінах. Особливу роль відіграє емоція обурення, яка виникає як реакція на відчуття

соціальної несправедливості та може стимулювати включення молоді до активної політичної діяльності.

Також було виявлено, що соціальне визнання та особистісна реалізація є значущими мотиваційними чинниками для студентів у сфері громадянської активності. Формування поглядів, установок і політичних емоцій часто відбувається у межах родинного середовища, що слугує початковим джерелом політичної соціалізації. Водночас соціальні мережі залишаються важливим каналом політичної мобілізації та комунікації.

Актуальні дослідження підтверджують, що участь молоді в політичних дебатах у цифровому середовищі, використання мемів, інформаційних постів та інших медійних форматів, значною мірою корелює з підвищенням активності у виборчих кампаніях, а також сприяє зростанню суб'єктивного відчуття політичної ефективності. Водночас соціальні мережі виконують важливу функцію зміцнення соціальної згуртованості молодіжних груп, спрощують доступ до політичної інформації та наближають політичних діячів до молодіжної аудиторії.

Однак ефективність соціальних мереж як інструменту політичної мобілізації є залежною від контексту. У деяких країнах, зокрема у Франції чи Ірані, використання соціальних платформ для політичного впливу супроводжується обмеженнями або репресіями. У цьому сенсі саме соціально-політичні умови є вирішальними у тому, чи можуть молоді громадяни відчувати себе визнаними та вповноваженими суб'єктами політичного процесу [7].

Водночас довіра до демократичних інституцій, легітимність виборчих процедур, роль медіа та соціальних платформ у поширенні громадянської освіти виступають додатковими факторами, що підсилюють політичну обізнаність та сприяють розвитку політичних навичок, особливо у молодіжному середовищі.

Аналіз зв'язку між емоційними станами та участю у політичному житті дозволяє ідентифікувати як відмінності, так і подібні тенденції у різних соціокультурних контекстах. Частина дослідників акцентує увагу на тому, що емоційне залучення в соціальних мережах стимулює довіру до політичної

системи та участь у виборах, тоді як інші – наголошують на потенційному негативному ефекті емоційного зараження, що може знижувати сталість політичної активності внаслідок розчарування чи деструктивного досвіду.

Варто зазначити, що особисті або колективні травматичні переживання (наприклад, пов'язані з війною або насильством) можуть активізувати участь у виборах, оскільки громадяни шукають представників, які здатні артикулювати їхній досвід і запропонувати ефективні механізми захисту та компенсації. У такому контексті апеляція до минулих політичних подій може використовуватися як засіб мобілізації, зокрема серед молодих або першогоголосуючих виборців.

Нами також зафіксовано позитивну взаємозалежність між політичними емоціями та активністю молоді. Одним із основних понять, що виникло у цьому контексті, є «афективна солідарність» – емоційна спільність, яка виникає у процесі колективної участі та мобілізації. Саме вона, а не лише ідеологічні переконання, забезпечує стійкість та послідовність політичної дії.

У дослідженні також було акцентовано на феномені політичної амбівалентності, який описує стан емоційної невизначеності щодо участі у виборах чи політичній діяльності, незалежно від ідеологічних симпатій. Це свідчить про те, що ставлення до політичних лідерів і процесів часто є багатовимірним, а рішення щодо участі може формуватися під впливом суперечливих емоцій та соціального тиску.

Аналіз наукових джерел, присвячених проблематиці політичної участі молоді, свідчить про суттєвий вплив фізіологічних і психоемоційних станів на прийняття політичних рішень. Встановлено, що тривале перебування в стані стресу знижує здатність до регуляції емоційних реакцій, що ускладнює об'єктивне оцінювання політичної інформації та призводить до ірраціонального прийняття рішень. У ситуаціях соціально-політичної невизначеності чи загрози, особливо на тлі тривоги та страху, молоді громадяни часто демонструють схильність до підтримки політичних лідерів, які асоціюються з безпекою та стабільністю, навіть за умови обмеження демократичних свобод.

Також дослідження показують зв'язок між гнівом та тяжінням до економічного консерватизму, що, ймовірно, детермінується доступом до соціальних і матеріальних ресурсів у найближчому середовищі. З іншого боку, емоційна чутливість до політичних подій може прямо впливати на психічне здоров'я молодих людей, що особливо помітно у кризових умовах (наприклад, під час війни). Реакція на ці події часто опосередковується такими змінними, як гендер, етнічна приналежність, політичні переконання та рівень емоційної стійкості.

Розглядаючи громадянську активність як детермінанту політичної участі, слід відзначити, що вагомими впливовими факторами є освітній рівень, цифрова грамотність, стан здоров'я, користування соціальними мережами та довіра до інституцій. Під час нашого емпіричного дослідження було зафіксовано недостатній рівень залученості студентської молоді до формальних політичних процесів.

Попри визнану роль громадянської освіти у підвищенні політичної обізнаності, її формальне впровадження не завжди призводить до зростання реальної участі у виборах. Це може бути зумовлено нерівним доступом молоді до механізмів участі та відмінностями у рівні розвитку громадянських компетентностей, що, у свою чергу, вказує на необхідність удосконалення освітніх програм і зміцнення громадянської культури.

До чинників, що формують громадянську свідомість, належать родинне виховання, освітній простір, соціальне оточення, діяльність засобів масової інформації. Саме шкільне середовище та медіа-комунікація забезпечують передумови для становлення активної громадянської позиції. Таким чином, громадянська свідомість виступає продуктом взаємодії освітніх і культурних впливів, які забезпечують готовність молоді до усвідомленої участі у політичному житті.

Проведені дослідження доводять, що сімейні та шкільні умови мають істотне значення для формування політично активної молоді. Наприклад, вищий рівень освіти батьків прямо корелює з активністю молодих людей у виборчих та

громадських процесах. Водночас, у науковому середовищі зберігається дискусійність щодо прямого впливу громадянської освіти на готовність до участі у виборах, оскільки ефективність таких програм часто залежить від їхнього змісту, форми подачі та контексту впровадження.

У межах цього підрозділу проаналізовано взаємозв'язок між емоційними станами, політичними установками та рівнем громадянської свідомості. Було ідентифіковано низку соціально-демографічних змінних, які прямо чи опосередковано впливають на залучення молоді до політичних процесів. Зокрема, стать, вік та економічне становище є факторами, що зумовлюють участь у як традиційних формах політичної активності (голосування), так і альтернативних практиках (протести, активізм у соцмережах). Крім того, фізичний стан здоров'я теж виявився значущим – молоді особи, які мають хронічні захворювання або обмеження, частіше вдаються до цифрових каналів політичної комунікації, зменшуючи при цьому участь у офіційних процедурах (як-от вибори).

Отже, емоційні, освітні та громадянсько-культурні чинники формують не лише рівень обізнаності молоді, а й її здатність до критичного осмислення політичної інформації. При цьому емоційні переживання мають прямий вплив на оцінювання політичних подій та побудову індивідуальної системи політичних орієнтацій.

У підсумку, взаємодія між емоційною сферою, рівнем освіти та сформованістю громадянської свідомості, за посередництва соціальних мереж, визначає не лише загальну спрямованість політичної активності молоді, а й її характер, сталість та ефективність у сучасному суспільстві. Ці чинники виступають як основні детермінанти способів залучення молоді до політичного життя, впливають на форми участі, від традиційних (голосування, членство в організаціях) до альтернативних (онлайн-петиції, цифровий активізм), а також визначають готовність молодих людей брати на себе відповідальність за ухвалення рішень, що мають суспільне значення.

2.2. Мотиви політичної участі української молоді в сучасних умовах

Мотиви політичної участі молоді у суспільному житті, на нашу думку, слід розуміти не лише як реакцію на зовнішні подразники чи конкретні суспільні події, а насамперед як глибинні психологічні процеси, що пов'язані з базовими потребами особистості, прагненням до самореалізації, суб'єктності, переживанням власної політичної ефективності та потребою впливати на навколишню дійсність. Молодь, як особлива вікова категорія, демонструє особливу чутливість до цих мотивів, адже цей період життя є критичним для формування ідентичності, становлення ціннісно-мотиваційної структури особистості, розвитку громадянської свідомості та активного пошуку соціального визнання.

У політичній психології мотиви участі часто інтерпретуються через відомі теоретичні моделі. Зокрема, у межах теорії потреб А. Маслоу можна пояснити, чому люди, зокрема молоді, включаються у політичне життя. Маслоу вважав, що людина активізується тоді, коли певна група потреб стає домінуючою. У політичному контексті це проявляється наступним чином:

1) потреба в безпеці стимулює участь у протестах, волонтерських ініціативах, оборонних або громадянських рухах, особливо в умовах воєнної загрози;

2) соціальна потреба в приналежності спонукає до вступу в молодіжні організації, ініціативні групи, неформальні об'єднання;

3) потреба в самоповазі та автономії мотивує брати участь у виборчому процесі, долучатися до петицій, впливати на прийняття рішень;

4) потреба в самоактуалізації реалізується через політичне лідерство, просвітницьку діяльність, залучення до антикорупційних чи правозахисних кампаній.

Теорія мотивації досягнень Д. МакКлелланда також пропонує вагоме пояснення причин залучення особистості до політичного життя. Відповідно до неї, поведінку людини визначають три основні мотиви:

1) мотив досягнення – бажання впливати на суспільні зміни, досягати значущих результатів, реалізовувати інноваційні ініціативи;

2) мотив влади – прагнення до лідерства, політичного впливу, участі у процесах прийняття рішень;

3) мотив причетності – орієнтація на групову взаємодію, належність до певної спільноти, почуття солідарності з іншими.

Ці мотиви найбільш яскраво проявляються саме у молодіжному середовищі, де домінують пошук ідентичності, бажання проявити себе, а також прагнення до змістовного включення в суспільні процеси.

У сучасному науковому дискурсі вагоме місце займає самодетермінаційна теорія мотивації Р. Дісі та Е. Раяна, згідно з якою участь у суспільно-політичному житті є ефективною та стійкою лише тоді, коли особистість відчуває задоволення трьох базових психологічних потреб:

1) потреба в автономії – відчуття свободи у виборі дій, можливість самостійно приймати рішення та висловлювати політичну позицію;

2) потреба в компетентності – впевненість у своїй обізнаності, розумінні політичних процесів, здатності до впливу;

3) потреба в приналежності – залучення до соціальних спільнот, у яких особа відчуває підтримку, довіру та спільні цінності [24].

Коли ці потреби задоволені, політична активність набуває характеру внутрішньо вмотивованої, тобто такої, що базується не на зовнішньому тиску чи маніпуляції, а на особистісній готовності та зацікавленості.

У вітчизняній політичній психології, зокрема у працях А. Краснякової, наголошується, що політична активність формується як під впливом внутрішніх чинників (інтереси, переконання, потреби), так і зовнішніх мотиваторів, серед яких політичні партії, медійні постаті, громадські організації, освітні інституції. Ці структури можуть як підтримувати, мотивувати і заохочувати молодь до політичної участі, так і, навпаки, створювати бар'єри (через бюрократизацію, непрозорість, недовіру), які знижують рівень політичної активності молоді [9].

Загалом, як у зарубіжних, так і в українських дослідженнях

підкреслюється: політична поведінка особистості є результатом комплексної системи мотивів, що поєднує базові потреби з когнітивними та ціннісними чинниками. Серед основних типів потреб, які впливають на політичну участь молоді, можна виділити:

- 1) базові потреби (у безпеці, стабільності, матеріальній підтримці);
- 2) соціально-психологічні потреби (у приналежності, визнанні, ідентичності);
- 3) когнітивні потреби (у розумінні політичного середовища, інтерпретації подій);
- 4) потреби самореалізації (вплив, участь, самоствердження, визнання результативності власних дій).

Таким чином, розуміння мотиваційної структури політичної активності дозволяє не лише глибше пізнати поведінку молоді в політичному просторі, а й створити ефективні умови для її включення у демократичні процеси на національному та місцевому рівнях.

Ці потреби не функціонують ізольовано: вони перебувають у динамічній взаємодії, взаємно підсилюючи або, навпаки, приглушуючи одна одну, формуючи унікальну мотиваційну конфігурацію кожної окремої особистості. Така структура є результатом поєднання індивідуальних психологічних особливостей із впливами соціального середовища, історичного контексту та суспільно-політичних подій.

По-друге, потреби мають визначальний вплив на політичну поведінку незалежно від віку, гендеру, соціального статусу, рівня освіти чи політичного досвіду індивіда. Саме потреба є тим внутрішнім регулятором, який визначає, чи залишатиметься особа пасивним спостерігачем подій, чи буде активно включеною в політичне життя. Вона впливає не лише на сам факт участі, а й на її інтенсивність, форми (інституційні, неформальні, цифрові), ступінь залученості та тривалість мобілізації.

У цьому сенсі політична поведінка є психологічною відповіддю особистості на актуалізовані потреби, які вона прагне реалізувати через

політичну активність як механізм досягнення значущих для неї змін у суспільстві.

По-третє, дослідники підкреслюють, що усвідомлені потреби мають високий розвивальний потенціал. Вони не лише стимулюють політичну поведінку, але й є показником внутрішнього психологічного стану індивіда: рівня його психологічної зрілості, ідентичності, автономії, суб'єктності. Такі потреби:

- формують чіткі мотиви для політичної участі;
- забезпечують сталість і послідовність політичної поведінки;
- сприяють формуванню відповідальності та ініціативності;
- зумовлюють готовність до тривалого включення у політичні процеси, а не лише ситуативної участі.

Заслужують на увагу результати дослідження мотивів політичної участі, проведеного А. Красняковою. Науковиця справедливо зазначає, що політична активність української молоді є полімотивованою і формується під впливом комплексу як базових, так і ситуативних потреб. На основі її аналізу можна виокремити кілька важливих положень:

1. Політична поведінка як складна форма соціальної активності зумовлена не єдиною, а сукупністю потреб, що одночасно прагнуть реалізації. При цьому кожна усвідомлена потреба може генерувати декілька різних мотивів, а один і той самий мотив здатен реалізовувати кілька потреб.

2. У періоди соціально-політичної турбулентності (кризи, війна, зміна політичного режиму) активізуються специфічні потреби, пов'язані з політикою: орієнтація (прагнення зрозуміти, що відбувається), афіліація (потреба бути з кимось у безпечному середовищі).

3. Потреби особистості в умовах суспільної трансформації швидко змінюються, що призводить до динаміки мотиваційної структури політичної активності, зокрема до переоцінки цінностей, пріоритетів і форм участі [10].

Особливої уваги потребує аналіз мотиваційних зрушень, які відбулися внаслідок повномасштабної війни в Україні. Ця подія стала каталізатором

глибоких трансформацій у потребах молоді, а відповідно – і в мотиваційній структурі політичної участі.

Війна активізувала потребу в безпеці як базову й пріоритетну. Її загроза спричинила появу нових мотивів політичної активності:

- мотив оборони держави та громади (участь у територіальній обороні, волонтерстві);
- мотив виживання та захисту близьких (залучення до гуманітарних ініціатив, інформаційної безпеки);
- мотив підтримки ЗСУ (донорство, фандрейзинг, допомога військовим);
- мотив пошуку стабільності в умовах постійної невизначеності та загрози.

Таким чином, участь у політичному та громадянському житті в умовах війни сприймається вже не як абстрактне право чи обов'язок, а як практично необхідна дія, що сприяє збереженню життя, свободи, гідності.

Окрім потреби у безпеці, війна актуалізувала інші соціально-психологічні потреби, серед яких домінують:

- потреба у соціальній підтримці – прагнення до емоційного зв'язку з іншими людьми, що перебувають у схожих умовах;
- потреба у приналежності – ототожнення себе з нацією, громадою, бойовим або волонтерським колективом;
- потреба в національній ідентичності – посилення самоусвідомлення себе як частини українського народу;
- потреба в груповій солідарності – участь у спільних діях, що спрямовані на досягнення загального блага.

В умовах воєнного конфлікту ці потреби набувають домінантного значення у системі мотивацій, що визначає форми, динаміку та цілі політичної активності української молоді.

Ці потреби формують низку значущих мотивів, які виступають безпосереднім джерелом політичної активності молоді в умовах воєнного стану. Серед них можна виокремити:

- мотив участі у спільних ініціативах (збір коштів, волонтерство, соціальні

кампанії), що базується на потребі в солідарності та відчутті причетності до важливої справи;

- мотив підтримки внутрішньо переміщених осіб та вразливих груп населення, як прояв емпатії, соціальної відповідальності та прагнення до соціальної справедливості;

- мотив збереження національної єдності та духу нескореності, що є відповіддю на загрозу державному суверенітету й інтегративним компонентом політичної ідентичності;

- мотив захисту державності та культурної самобутності, який відображає глибоке внутрішнє переконання у важливості збереження національних цінностей, мови, традицій.

В умовах багатовимірних викликів, спричинених війною, спостерігається посилення когнітивних потреб, які пов'язані з орієнтацією в складній політичній реальності, потребою у структурованому розумінні ситуації, прагненням до передбачуваності та відновлення контролю над подіями. Молодь демонструє високий інтерес до:

- аналізу політичних рішень, оцінювання їх ефективності та наслідків;
- участі в інформаційній протидії, зокрема в боротьбі з фейками, пропагандою та маніпуляціями;

- включення до процесів публічного обговорення, діалогу з представниками влади, експертами, громадськими лідерами.

У ході дослідження зафіксовано й зміщення фокусу мотивації до потреб самореалізації, автономії, особистої ефективності, що відображає зростання індивідуальної суб'єктності молоді. Це породжує мотиви:

- активно діяти в інтересах країни, використовуючи власні знання, досвід, ініціативу;

- долучатися до відбудови країни, зокрема через освітні, екологічні, культурні та підприємницькі проекти;

- впливати на ухвалення управлінських рішень, як на місцевому, так і на національному рівні;

– ініціювати та очолювати волонтерські, молодіжні, громадянські проєкти, виступаючи не просто учасниками, а й генераторами змін.

Окрему увагу заслуговує трансформація ідеологічних мотивів, які за своєю природою є одними з найстійкіших та найпотужніших. Вони ґрунтуються на:

– ціннісній ідентичності, яка забезпечує молоді розуміння себе як активних представників нації;

– сформованій політичній самосвідомості, що допомагає оцінювати події з позиції узагальнених принципів демократії, свободи, справедливості;

– усвідомленій громадянській позиції, яка залишається стабільною навіть в умовах глибоких соціальних трансформацій.

Усі зазначені мотиви – від соціально спрямованих до ідеологічних – у своїй сукупності демонструють складну та динамічну структуру політичної активності української молоді. Їх системна взаємодія з актуалізованими потребами формує специфічний мотиваційний профіль, характерний для умов війни.

Особливості взаємозв'язку потреб і мотивів політичної активності молоді в умовах війни узагальнено й подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Взаємозв'язок потреб та мотивів при формуванні
політичної активності молоді під час війни

Психологічні потреби	Мотиви політичної участі	Форми політичної активності молоді
Базові (безпека, захист)	Егоїстичні (самозахист, оборона)	Участь у ТРО, допомога ЗСУ
Приналежність, підтримка	Соціально-альтруїстичні	Волонтерство, допомога ВПО, ініціативні групи
Орієнтація, розуміння	Раціонально-прагматичні	Участь в обговореннях, громадських консультаціях
Ідентичність, національна свідомість	Національно-ціннісні мотиви	Протести, інформаційний спротив, культурні акції
Автономія, суб'єктність	Мотив ефективності	Цифровий активізм, петиції, громадський бюджет
Самореалізація, розвиток	Лідерські та ідеологічні мотиви	Молодіжні ради, політичні ініціативи

Складено автором за даними [26; 37]

Отже, політична активність молоді є результатом складної взаємодії

соціально-психологічних, культурних та ситуаційних чинників. Вона формується не лише під впливом зовнішніх умов, таких як політичне середовище, доступ до інституцій чи інформаційна відкритість, а й значною мірою детермінується внутрішніми, особистісними чинниками, зокрема системою потреб і мотивів.

В умовах повномасштабної війни політична активність молоді набуває нових психологічних смислів. Вона ґрунтується не стільки на формальних механізмах залучення, скільки на глибоко актуалізованих базових потребах: потребі в безпеці, приналежності, контролі над подіями, автономії та самореалізації. Саме ці потреби стають джерелом нових мотивів політичної поведінки, які набувають особистісної значущості та емоційної напруги.

Таким чином, мотиваційна структура політичної активності в умовах воєнного стану трансформується: зростає роль психологічних чинників, зокрема емоційної залученості, відчуття відповідальності, прагнення до впливу та участі у суспільних змінах. Політична активність молоді в таких умовах постає не лише як форма громадянського вибору, а як глибоко усвідомлений прояв особистісної ідентичності, суб'єктності та солідарності.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Наше дослідження було спрямоване на виявлення психологічних особливостей політичної активності студентської молоді. У ньому взяли участь 60 студентів Вінницького навчально-наукового інституту економіки ЗУНУ (32 дівчини, 28 хлопців), що дало змогу охопити достатньо репрезентативну вибірку для первинного емпіричного аналізу. Дослідницький процес передбачав кілька етапів, що дозволили комплексно підійти до вивчення політичної мотивації молоді.

Усі учасники дослідження умовно були розподілені на дві групи:

1) суб'єкти – безпосередні учасники дослідження (студенти), навколо інтересів яких і розгортається дослідницький процес;

2) партнери – суб'єкти, що формують інституційну підтримку молодіжної політичної участі (органи місцевого самоврядування, представники місцевих органів виконавчої влади, консультативно-дорадчі органи, інститути громадянського суспільства, молодіжна інфраструктура тощо).

Перший етап дослідження був присвячений перевірці гіпотези щодо наявності у молоді різних рівнів мотивації політичної активності. Було висунуто припущення про існування трьох базових мотиваційних рівнів:

1) індивідуально-егоїстичного – орієнтація на особисту вигоду;

2) раціонально-прагматичного – прагнення досягнення цілей, що мають практичну користь;

3) соціально-альтруїстичного – мотивація на допомогу, суспільне благо, ідеали.

Аналіз відповідей на анкету (Додаток А), яка стосувалася політичних орієнтацій та поведінкових установок, засвідчив, що політична участь молоді дійсно має полімотивований характер. Було виявлено цілу низку взаємопов'язаних мотивів: прагнення до соціального або матеріального

зростання, зацікавленість у владі та кар'єрі, потреба в спілкуванні, ідеологічні переконання, інтерес до політики як такої, альтруїстичні імпульси та відчуття громадянського обов'язку.

Проте, незважаючи на виявлену багатомотивність, лише за допомогою анкетування не вдалося достовірно ідентифікувати домінуючі мотиви кожного з респондентів – це стало підґрунтям для переходу до другого етапу.

На другому етапі дослідження була розроблена авторська анкета мотивації політичної активності, проведено її апробацію, верифіковано змістові характеристики та визначено показники надійності. Отримані результати дозволили сформулювати мотиваційний профіль студентської молоді ВНЗ, згідно з яким провідним мотивом участі в політичному житті виявилось прагнення покращення особистого матеріального та соціального становища.

Також виявлено, що більшість студентів:

- не ідентифікують себе з жодною політичною партією;
- не мають досвіду участі в політичних чи молодіжних організаціях;
- майже не брали участі в публічних акціях чи кампаніях.

Проте, попри обмежений досвід, переважна частина респондентів пов'язує майбутню політичну активність із надією на покращення матеріального становища власної родини, що вказує на домінування прагматичних установок. Це частково пояснюється віком і життєвим етапом опитаних (студенти 1-2 курсів), а також обмеженим соціальним досвідом.

Особливої актуальності подібна мотиваційна структура набуває в умовах воєнного стану. Війна, економічна нестабільність, соціальна невизначеність, зміни в освітньому середовищі, вимушена міграція та зростання психологічного навантаження – усе це призводить до актуалізації виживальних стратегій, у тому числі й у політичній сфері. Політична участь, таким чином, сприймається молоддю не як ідеологічне самовираження, а радше як інструмент досягнення особистої та сімейної безпеки, гарантованого доступу до соціальних ресурсів та захисту інтересів в умовах нестабільності.

До участі в третьому етапі дослідження були залучені студенти 1-2 курсів

Вінницького навчально-наукового інституту економіки ЗУНУ. Вибір саме цієї вікової категорії є методологічно обґрунтованим, адже молодь на початкових етапах здобуття вищої освіти перебуває у фазі активного становлення соціальної ідентичності, світоглядних орієнтирів та ціннісних установок. У цьому віці відбувається поступовий перехід від споживчого ставлення до суспільства до усвідомлення себе як суб'єкта суспільних відносин, здатного впливати на політичні процеси.

Крім того, саме в цей період молоді люди вперше отримують доступ до публічного простору як повноправні громадяни, що включає право голосу, участь у громадських ініціативах, молодіжних організаціях, студентському самоврядуванні тощо. Водночас, стикаючись із необхідністю самостійно оцінювати політичні події, формувати ставлення до дій влади та соціальних змін, приймати рішення у сфері політичної поведінки, вони часто виявляються в ситуації вибору між пасивністю та активною участю.

Аналіз отриманих даних дозволив не лише окреслити спектр домінуючих мотивів, а й встановити наявність варіативності рівнів політичної активності залежно від таких факторів, як:

- особистісна зрілість;
- ступінь обізнаності з політичними процесами;
- суб'єктивне відчуття впливу на події;
- емоційна реакція на суспільно-політичні виклики;
- наявність або відсутність досвіду участі у волонтерських, громадських, політичних ініціативах.

Зібрані результати було узагальнено в таблиці 3.1, у якій систематизовано основні суб'єкти, рівні активності, форми залучення до політичного життя та типи взаємодії між молоддю та інституціями, що сприяють формуванню їх громадянської позиції. Така структура дозволила більш чітко прослідкувати взаємозв'язки між мотиваційною сферою та практичними формами участі, що у подальшому стало підґрунтям для інтерпретації результатів дослідження та формування рекомендацій для суб'єктів молодіжної політики.

Таблиця 3.1.

Суб'єкти та інструментарій впливу на формування молодіжної
політичної активності

Форми взаємодії	Національний рівень	Обласний рівень	Місцевий рівень
Органи влади	- рішення молодіжних дорадчих органів; - громадські обговорення та слухання;	Міністерство молоді та спорту	Державна адміністрація; обласні управління/відділи, які працюють з молоддю; обласна рада
Молодіжне представництво	- робота молоді у органах державної влади - електронні петиції; - публічні запити; - письмові пропозиції, рекомендації	Громадська рада при Міністерстві молоді та спорту України	Молодіжні консультативно-дорадчі органи; Самоврядування (шкільне і студентське); Молодіжні та волонтерські ініціативи
Інститути громадянського суспільства	- проведення молодіжних заходів; - громадські обговорення;	Молодіжні та дитячі громадські організації; Громадські організації та об'єднання, які працюють з молоддю; Асоціації, спілки, товариства; Релігійні організації; Політичні партії	
Молодіжна інфраструктура	- робота молодіжної інфраструктури	Молодіжні центри/простори; Молодіжні працівники; Заклади та установи, що працюють з молоддю	

Складено автором за даними [38; 39]

Порівняльний аналіз мотивів політичної участі, проведений за допомогою анкети серед двох респондентських груп, дозволив виявити низку суттєвих закономірностей, які набувають особливої актуальності в умовах сучасної суспільно-політичної напруги та воєнного стану.

1. Рівень інтересу до політики: суттєва різниця між активістами та студентами. Представники молодіжного активу (члени студентських рад, молодіжних організацій) демонструють стійкий інтерес до політики, обізнаність у механізмах функціонування влади, що сприяє їх включенню в громадське життя. Натомість у студентів загальної вибірки спостерігається фрагментарний, ситуативний інтерес до політики, зумовлений подієвим впливом інформаційного середовища.

2. Ідеологічна мотивація: висока у активістів, майже відсутня у пересічних студентів. У активної молоді політична участь пов'язана з ціннісною

ідентифікацією, бажанням відстоювати певні ідеї. Водночас у більшості студентів ідеологічний мотив виражений слабо, що свідчить про недиференційованість політичної свідомості в умовах соціальної нестабільності.

3. Просоціальні мотиви: виражені у активістів, вибірково – у студентів. Молодіжні активісти частіше включаються у волонтерську діяльність, ініціативи солідарності. Студенти теж схильні до участі в подібних проєктах, однак їхня мотивація ситуативна й зорієнтована на «ближнє коло» знайомих та близьких.

4. Громадянська відповідальність: низький рівень в обох групах. Показники громадянської відповідальності виявилися нижчими, ніж інших мотивів. Молодь орієнтується на допомогу конкретним людям, однак залишається відстороненою від формальної участі у державних процесах, що пов'язано з недовірою до політичних інституцій.

5. Мотиви комунікації: високі у всіх респондентів. Обидві групи виявили високий рівень прагнення до партнерської взаємодії, роботи в команді, підтримки однодумців. Потреба у комунікації стала більш помітною в умовах війни, особливо в контексті колективних ініціатив.

6. Мотиви автономного забезпечення: спільні для обох вибірок. Респонденти демонструють високий рівень мотивації до досягнення соціального статусу, кар'єрного зростання, матеріального добробуту. Це свідчить про прагматичну орієнтацію молоді в умовах соціально-економічної нестабільності.

7. Низька мотивація до влади. Бажання до здобуття політичного впливу не є домінантним у жодній групі. Молодь скептично ставиться до політичної системи, часто вважаючи її неефективною або закритою до змін.

8. Узагальнюючі тенденції. Політична активність молоді є багаторівневою та зумовленою поєднанням базових (безпека, статус), соціальних і ціннісних потреб. У активістів переважають ідеологічні та просвітницькі мотиви, тоді як студенти демонструють переважно прагматичну та соціальну мотивацію. При цьому інтерес до політики прямо пов'язаний з когнітивним рівнем участі, а низька громадянська відповідальність – зменшує ймовірність включення у формальні механізми політичної взаємодії.

Отже, проведені дослідження дали змогу комплексно проаналізувати психологічні особливості політичної активності студентської молоді в сучасних соціальних умовах, зокрема – в період воєнного стану. Вибір респондентів (60 студентів 1-2 курсів ВНІЕ ЗУНУ) був зумовлений тим, що ця вікова група перебуває на етапі формування громадянської ідентичності, що робить її вразливою, але водночас відкритою до політичної соціалізації.

У межах трьох етапів дослідження вдалося виявити, що політична участь молоді має полімотивований характер: від прагнення до матеріального та соціального зростання, до альтруїстичних та ціннісних імпульсів. Водночас головним домінуючим мотивом для більшості студентів залишається прагнення покращити власне становище, матеріальне або соціальне. Це свідчить про переважання раціонально-прагматичних і індивідуалістичних установок, що закономірно для молоді, яка живе в умовах війни, нестабільності та економічної невизначеності.

Порівняльний аналіз між активістами та пересічними студентами засвідчив чіткі відмінності у типах мотивації: у першій групі переважають ідеологічні, просоціальні та ціннісні мотиви, тоді як у другій – прагматичні, ситуативні та комунікативні. Загальним для всіх респондентів є високий рівень мотивації до взаємодії, потреба у підтримці та соціальній єдності, особливо в умовах війни.

Разом із тим, було виявлено низький рівень громадянської відповідальності та відсутність вираженої мотивації до участі у формальних політичних структурах, що зумовлено недовірою до державних інституцій. Така позиція свідчить про кризу легітимності політичної системи в очах молоді.

Таким чином, політична активність студентської молоді виявляється як емоційно забарвлена, ситуативна, прагматично орієнтована, з високим потенціалом для розвитку за умови підвищення рівня політичної освіти, створення умов для включення молоді у прийняття рішень, а також розвитку громадянської культури.

ВИСНОВКИ

Політична активність української молоді в умовах повномасштабної війни постає як багатогранне, складне й динамічне психосоціальне явище, що виникає на перетині особистісних психологічних потреб, соціально-демографічних чинників, культурного середовища та екстремального впливу воєнної реальності, яка стрімко змінюється. Результати нашого дослідження дозволяють зробити низку ґрунтовних узагальнень:

1. Повномасштабна війна істотно трансформувала структуру потреб і мотивів молодіжної політичної активності. На перший план виходять такі базові потреби, як безпека, стабільність, підтримка соціального оточення та збереження національної ідентичності. Саме ці потреби лежать в основі мотивів, що спонукають молодь до участі в обороні держави, волонтерських ініціативах, інформаційному супротиві, формуванні командної єдності та взаємопідтримки. У такому контексті політична активність перетворюється не просто на інструмент громадянського вираження, а на життєво важливу форму поведінки.

2. Молодіжне середовище демонструє зростання внутрішньої, особистісно зумовленої мотивації, що пов'язана з потребами впливати на події, реалізовувати автономію та досягати самореалізації. До структури цих мотивацій входять прагнення досягнень, потреба в контролі над соціальними процесами, бажання відчувати себе компетентними, соціально визнаними та здатними до лідерства. Актуалізація таких потреб сприяє формуванню покоління політично зрілих, відповідальних громадян, готових не лише до участі, а й до впливу на суспільно-політичні процеси.

3. Війна виступила потужним каталізатором для зростання рівня політичної свідомості молоді. Зокрема, у молодіжному середовищі спостерігається посилення уваги до питань справедливості, державної відповідальності, патріотизму, національної самосвідомості. Умови надзвичайної загрози сприяли формуванню чітко окреслених патріотичних та ідеологічних переконань, які зміцнюють громадянську активність і підвищують

суб'єктивне відчуття політичної ефективності.

4. Значну роль у політичній активності молоді відіграють емоційні та психологічні чинники. Такі емоції, як емпатія, тривога, гнів, почуття небезпеки та солідарність, здатні як активізувати політичну участь, так і спричинити її зниження. Попри виклики, українська молодь демонструє високий рівень емоційної згуртованості, що виступає психологічним ресурсом для включення в оборонні, волонтерські та громадські ініціативи.

5. Соціальні мережі та цифрове середовище набули вирішального значення як інструменти політичної мобілізації. Через цифрову комунікацію формується політична позиція молоді, поширюється інформація, реалізуються колективні дії, зокрема підтримка громадських рухів. Саме нетрадиційні форми участі, флешмоби, креативні акції, інформаційні кампанії, хакатони, стали основними форматами залучення завдяки своїй доступності, швидкості реалізації та відповідності психологічним потребам молодіжного середовища.

6. Водночас слід відзначити і наявність серйозних психологічних бар'єрів, що стримують активність молоді. До таких можна віднести емоційне та інформаційне вигорання, недовіру до політичних та державних інституцій, почуття фрустрації й безсилля, викликане відсутністю реальних механізмів впливу. Масова міграція, руйнація звичних соціальних зв'язків, вимушене переміщення також послаблюють політичну інтеграцію молоді. Помітною залишається прірва між внутрішньою готовністю до дії та зовнішніми можливостями для реалізації політичної участі.

7. Вимушена міграція значної частини української молоді не варто розглядати виключно як втрату. Перебуваючи за кордоном, молоді українці здобувають досвід громадянської участі у демократичних країнах, опановують нові моделі волонтерства, активізму, комунікації. Цей досвід, за умови його реінтеграції, має потенціал перетворитися на потужний політичний ресурс, який у майбутньому буде спрямований на оновлення та відбудову країни.

8. У молодіжному середовищі поступово формується новий тип політичної культури, що базується на активності, емоційній свідомості, цифровій

комунікації та рефлексивному підході до соціальних процесів. Молодь виявляє мобільність, здатність до самоорганізації, відкритість до відповідальності та усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків між власними діями і загальнодержавними процесами.

9. Перспективи молодіжної політичної участі у повоєнному періоді виглядають надзвичайно обнадійливо. Серед найімовірніших тенденцій варто виокремити: формування нового покоління політичних лідерів; зростання ролі молоді на рівні місцевого самоврядування; розширення цифрових форм демократії; інтеграцію молоді з діаспори у державне управління; посилення важливості емоційної, комунікативної та громадянської компетентності.

10. Щоб забезпечити повноцінну реалізацію потенціалу молоді, необхідне впровадження комплексної державної молодіжної політики. Така політика має включати розширення можливостей для участі, розвиток молодіжного представництва, підтримку ініціатив знизу, доступ до громадянської та цифрової освіти, програми психологічної підтримки, а також ефективну інтеграцію молодіжної діаспори до процесів ухвалення рішень.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що політична активність молоді в умовах війни формується під впливом комплексу чинників: високої громадянської свідомості, емоційної зрілості, мотиваційних потреб та соціальних трансформацій. Молодь виявляється важливим агентом змін у суспільстві, а її участь визначатиме не лише формат післявоєнного відновлення, а й напрямки демократичного розвитку та становлення модерної політичної нації. У перспективі саме активна молодь може стати основою нової політичної еліти, здатної забезпечити відновлення, стабілізацію й прогрес України.